

Романов Максим Юрійович,
магістр юридичного факультету
Науковий керівник: Макушев П.В.
д.ю.н., проф., декан юридичного факультету
Дніпровського гуманітарного університету,
м. Дніпро, України

УДК 327.8

ПОЛІВАРІАТИВНІСТЬ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО»

Вступ. Громадянське суспільство це невід’ємна частина правової держави, яка є метою розвитку та ціннісним орієнтиром функціонування України, що визначено Конституцією. У статті 1 Основного Закону йдеться про те, що наша держава є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою [1].

Основний матеріал. Почало формуватися громадянське суспільство, як явище соціального характеру з часів античності, після чого набуло стрімкого розвитку у XVI–XVII ст. і є актуальним в умовах сьогодення, про що говорить значна кількість наукових досліджень проведених вітчизняними науковцями.

На сьогоднішній день, в умовах прагнень до євроінтеграції виникає нагальна потреба ґрунтовного дослідження всіх структурних складових правової держави, зокрема громадянського суспільства, як центрального її елемента.

На нашу думку, основним недоліком наукових досліджень в цій сфері є те, що , що більшість них було здійснено близько десяти років тому, що актуалізує необхідність проведення наукових пошуків із урахуванням сучасних поглядів, та соціального стану сьогодення.

Зміст даного поняття з плином часу формувався та збагачувався поступово. З часів античності розуміння цього терміну формувалося багатьма відомими мислителями та філософами, одним з яких є Аристотель. Він характеризував державу, як сукупність громадян, громадянське співтовариство, хоча й ототожнював з громадянським суспільством не будь-яку державу, а лише «правильну державу» («політію»), де верховна влада діє в інтересах загального блага, а громадяни мають можливість рівної участі в усіх «вигодах громадського життя» [2].

Очевидно, що Аристотель не лишає людині місця поза державою: «Той, хто не здатен вступити у спілкування або вважає себе істотою самодостатньою, не відчуває потреби ні в чому, вже не складає елемент держави, стає або твариною, або божеством» [2].

Поділивши все суспільство на дві частини: активну та пасивну, члени громадянського суспільства будуть його активною частиною, а соціально не активні, аморфні та не зацікавлені в розвитку держави люди –

пасивною, що констатує і Арістотель, коли наводить приклад самодостатньої людини, якій нічого не потрібно, а в такої особи може бути дві причини такої поведінки: пасивна життєва позиція (коли людина стає твариною) або високий соціальний статус та всюдозволеність (коли людина стає прототипом божества).

В цілому в думці Арістотеля акцентує увагу на тому, що громадянське суспільство має місце в тій державі, де по-перше існує певна низка проблем, що потребують вирішення, але не з ініціативи державної влади, а по-друге живуть активні, освічені, соціально адаптовані та зрілі люди, що готові формуватися у об'єднання та вирішувати дані проблеми.

У XVI–XVII ст. формування громадянського суспільства не зупинялось на місці, а навпаки стрімко розвивалось через велику кількість буржуазних революцій, які призвели до розширення прав і свобод громадян та повалення монархії. Права людини, як клітини громадянського суспільства мають високий пріоритет і сьогодні

Сукупність сучасних наукових точок зору, характеризують громадянське суспільство в декількох аспектах, по-перше як асоціацію людей, в якій кожна людина вільна і має невідчужувані права, є рівноправною з іншими членами вказаного утворення, самостійна у виборі громадського стану; по-друге, як позадержавні (інституціоналізовані в громадські об'єднання), асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою належністю, політичними економічними, професійними та іншими інтересами; по-третє, це формування на зазначених засадах суспільних (позадержавних) відносин, що розвиваються і функціонують на самоврядних засадах, а також шляхом само прояву інтересів і волі окремих індивідів та їхніх асоціацій, що діють у право вільному (вільному від державного впливу) просторі суспільства [3].

Ми в свою чергу вважаємо більш доцільним тлумачити громадянське суспільство, як об'єднання людей, в якій кожна людина володіє невідчужуваними правами і є вільною, рівноправною з іншими членами асоціації та самостійна у виборі громадського стану.

Підтримуємо підходи тих дослідників, які переконані, що громадянське суспільство де-юре не може стати де-факто, поки реально не буде забезпечено по-перше підвищення рівня правової культури громадян, по-друге підвищення рівня їх активності.

Якщо звернути увагу на співвідношення понять «держава» та «громадянське суспільство» у сучасному світі, то з приводу даної проблеми існує наукова позиція Т. Ковальчука, який вважає, що у процесі історичної еволюції громадянське суспільство формується раніше держави. Воно з'являється з появою найпростіших, малочисельних об'єднань людей. На певному етапі свого розвитку, для захисту своїх інтересів, громадянське суспільство створює державу. Доки громадянське суспільство перебуває в аморфному стані, держава набирає сили і, у певній

мірі, поглинає останнє. Але держава не завжди характеризується стабільністю. У міру загострення громадських суперечностей прискорюється розвиток громадянського суспільства і формування його структур. Законодавче регулювання відносин між громадянським суспільством і державою відбувається за рахунок соціальних цінностей [4].

Ми частково можемо погодитись із вказаною науковою точкою зору, адже даний інститут дійсно прискорює свій розвиток у міру загострення суперечностей, між громадою та владою. Але більш доцільно на нашу думку було б вважати, громадянське суспільство соціальною структурою, що утворюється на певному етапі розвитку держави, яка вже утворена, а не лише зароджується. В свою чергу, створення у молодій державі громадянського суспільства є ознакою її наближення до статусу правової.

Проаналізувавши погляди багатьох вітчизняних науковців, можна констатувати факт, що громадянське суспільство, як соціальна структура, утворюється на певному етапі розвитку суспільства, яке є невід'ємною частиною держави, яка вже утворена, а не лише зароджується.

Свою позицію щодо співвідношення громадянського суспільства і держави займає С. Кириченко, який акцентує увагу на тому, що в теорії розрізняються два загальних підходи до характеристики громадянського суспільства в контексті держави. Перший виходить з того, що громадянське суспільство є певним станом соціуму. За цим підходом громадянське суспільство – це продукт розвитку держави, в якій політично забезпечено і юридично закріплено основні права і свободи індивіда. Таке трактування громадянського суспільства зводить його до ідеї правової держави. Другий підхід вбачає громадянське суспільство як особливу позадержавну сферу, систему незалежних від держави відносин та інститутів [5].

Для підкріплення теоретичних понять, автори даної праці вважають доцільним спиратись на емпіричний матеріал, що отриманий в ході соціологічних опитувань. Як виявилось, свою діяльність корисною для суспільства (громади) вважають 42,0% опитаних, 48,7% утримались і не змогли дати однозначної відповіді і лише 9,3% дотримуються думки про те, що їх життєдіяльність, не є корисною для суспільства і відношення до громадянського суспільства вони не мають [6].

Висновок.

Отже, дослідивши значну частину поглядів стосовно визначення поняття громадянського суспільства можна обґрунтувати висновок про те, що даний інститут є ідеалом розвитку суспільства на шляху до формування правової держави, також доцільно зазначити необхідність проведення подальших наукових досліджень змісту та ознак громадянського суспільства з урахуванням вітчизняних новітніх емпіричних матеріалів та наукових точок зору, адже його формування в кожен із історичних етапів характеризувалося своїми проблемами та їх вирішенням.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 2-го скликання від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Лейст О. Э. Гражданское общество, государство и право / О. Э. Лейст // Общая теория государства и права. Академический курс. – Т. 3. / под ред. М. Н. Марченко. – М.: Зерцало, 2001. – 518 с. – С. 11.
3. Основи правознавства: навчальний посібник / за ред. С. В. Ківалова, М. П. Орзіха. – Одесса: Юридична література, 2003. – С. 67–68.
4. Ковальчук Т. І. Громадянське суспільство: сутність і тенденції розвитку (порівняльно-правові аспекти): автореф. ... канд. юрид. наук / Т. І. Ковальчук. – К., 1995. – 16 с. – С. 12–13.
5. Кириченко С. О. Співвідношення соціальної правової держави і громадянського суспільства в умовах сучасної України: автореф. ... канд. юрид. наук / С. О. Кириченко. – К., 2001. – 20 с. – С. 5–6.
6. Неурядові аналітичні центри в Україні (Аналітична доповідь Центру Разумкова) / Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2007. – № 6 (90). – С. 11–12.

Руденко Ірина Олександрівна,
*здобувач кафедри
кримінального права та кримінології
Науковий керівник: Боняк В.О.,
д.ю.н., доцент, завідувач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ.
м. Дніпро, Україна*

УДК 343.72

ОБМАН ЯК СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ШАХРАЙСТВА ШЛЯХОМ НЕЗАКОННИХ ОПЕРАЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Вступ. На відміну від чинного законодавства, у науці та теорії кримінального права існує безліч визначень поняття «обман». Тлумачення цього поняття має важливе значення для правильної кваліфікації злочину – шахрайства, оскільки обман є одним із способів його вчинення. Однак, шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки – є кваліфікованим складом шахрайства (ч. 3 ст. 190 КК України), і тому такий спосіб його вчинення як обман має деякі особливості. Це, в свою чергу, створює необхідність